

פרד"ס התורה בפרשת השבוע בעריכת הרב נעם יעקבי שליט"א

רוממות ראש השנה

להקדשות ותורמות ולקבלת העלון במייל:
0506933962@gmail.com תל: 0506933962

בראש השנה יש בחירה כללית בין התעלות לבין ירידה ח"ו ובמכתב אליהו (ח"ב עמ' 69) כתב וז"ל, כל ענין משפט של ראש השנה, הוא שברא הקב"ה זמן מיוחד שבו יתעורר האדם לתשובה יותר מכל השנה, על ידי שנודע לו שהוא עומד עכשיו במשפט. וכיון שהתעוררות של ראש השנה גדולה כל כך, גם השינוי שפועל באדם גדול מאד. יעשה תשובה, יתעלה בימים הללו למדרגה גבוהה. והיה אם לא יעשה תשובה, ויחזק עליו טמטום הלב הרבה יותר ממה שהיה כבר. כך חל דין ראש השנה על האדם. נמצא שהבחירה בעת ראש השנה היא הבחירה הכללית, שהיא משנה את האדם מן הקצה אל הקצה למדרגה אחרת לגמרי. ואף אם האדם יעשה אחר כך תשובה, או יקלקל, בשאר ימות השנה, מכל מקום השינוי הזה הוא שינוי פרטי מנקודה אחת לנקודה הסמוכה לה, מה שאין כן בראש השנה משתנה האדם שינוי כללי, אשר רושמו עליו בכל השנה, כי בדרך כלל שוב לא תזדמן לו בשנה ההיא התעוררות כבראש השנה.

והנה כל דין העולם הזה הוא בגדר סייעתא דשמיא לעבודתו וללמדו מדרגתו, ועל כן גזר דין של ראש השנה כללי, כפי מצבו הכללי. ואם ישתנה האדם במשך השנה באיזה פרטית, גם הדין שלו משתנה רק באיזה פרט, כי עצם המדרגה שקנה בראש השנה נשארת לו עדיין. והנה מי שנתעלה בראש השנה ועכשיו קלקל קצת, צריך ללמדו שבאמת הוא במדרגה גדולה ולמה יפסידנה על ידי התרשלותו. וזה נרמז לו על ידי שרואה שנפסקו לו הרבה גשמים, אולם מפני שסרח עכשיו לא יהנה מהם, כי נופלים על ארץ שאינה צריכה להם, ללמדו שדרך שהוא הולך עכשיו יוכל לאבד כל המעלה שקנה מכבר. וכן להיפך מי שהיה רשע בראש השנה, ועכשיו הטיב את דרכו במקצת, מראים לו על ידי מיעוט גשמים שלפי מדרגתו הכללית אינו ראוי לברכה, רק מפני שחזר בו קצת, ניתן לו המעט בדרך ההתחזקות שהתחיל, בו יבוא לידי ברכה כו'.

היוצא לנו מכל זה הוא כמה צריכין לאחוז בכל התעוררות שתזדמן לנו, כי מצד אחד הרי זו הזדמנות מיוחדת לעלות למדרגה גדולה שאי אפשר לנו לקנות בזמן אחר. ומצד האחר הננו בסכנה לאבד אפילו מדרגתינו הנוכחית, אם נתעלם מן ההתעוררות הזאת. עכ"ל רב דסלר זצ"ל [ובדורש טוב (אלול-ראש השנה עמ' ע"ב) כתוב בשם מורי ורבי הגה"צ ר' שלמה ברעווה זצ"ל זי"ע וז"ל, בראש השנה בכל שנה מסכמים בבית דין של מעלה את מעשיו של האדם, מאז שנולד ועד אותו יום. אם נמצא שזכויותיו מרובות מחובותיו, והוא משתדל לדבוק בתורה ובמעשים טובים ולא בהבלי עולם הזה, פוסקים על האדם הזה שהוא ראוי לחיי העולם הבא. אם לפי הדין של העולם הזה, נחתם גזר דינו של האדם לחיות עוד שנה, אזי במשך שנה זו יזמנו לו מן השמים התרחשויות ואירועים, שיסייעו לו להמשיך להתקדם ולהתעלות, ולהיות בן עולם הבא, עכ"ל].

ובשיחות הגר"ש פינקוס זצ"ל זי"ע (מאמר ספרי חיים וספרי מתים) כתוב וז"ל, בראש השנה נגזר על האדם האם תהיה לו האפשרות לעסוק בתורה או לתת צדקה, אך רק את האפשרות. הבחירה עדיין נתונה

ביד האדם, אם לנצל את הזמן שנתנו לו, או את הכסף שנתנו לו, או ח"ו לאבד אותם. ולפי זה ניתן להוסיף שגם המושג של צדיק ורשע, אינו כפי שאנו מבינים כפשוטו, שצדיק הוא מי שיש בידו הרבה מצוות, ורשע הוא מי שהרשיע הרבה. אלא צדיק הוא מי שיש לו שאיפות לנצל את האפשרויות שנותנים לו, הוא הנקרא "חיי". ולכן הקב"ה נותן לו פרנסה, הכל כדי שיוכל לשבת בשלווה ובמנוחת הנפש ולעסוק בתורה. ורשע הוא מי שאין לו שאיפות לנצל את האפשרויות העומדות לרשותו, והוא הנקרא "מת", עכ"ל. והנה כפי מה שהסביר המכתב מאלהו, עשרת הימים האלו הם עיקר השנה, שקובעת את מעמדו ומדרגתו של כל אחד מישראל. ומי שמנצל את הימים הללו בעמלות בתורה ורדיפת המצוות בכל כוחו, יכול לזכות לתוספת נשמה, ולתפקיד חשוב מאוד בממלכתו של הקב"ה לכל השנה כולה. וכמו שכתב בספרו מכתב אליהו (ח"ב מאמר יום הדין מביא לבחירה כללית) שימים אלו הם בבחינת בחירה כללית שמכריעה את כל ימיו של האדם לכל השנה כולה. ועל כן אפילו מי שהיה צדיק כל השנה כולה, ורק בימים אלו התרשל בעבודת ה' יתברך, יכול חס ושלום להפסיד את מדרגתו הנעלית לשנה הבאה, ופתאום יהיו לו הרבה קשיים בעבודת ה' יתברך רח"ל, ועל כן הכל תלוי בימים אלו. והטעם כי הקב"ה דן את האדם באשר הוא שם, דהיינו לפי מעשיו של אותה שעה.

ובלקט רשימות (הערות והנהגות מהמשגיח דליקוואד מרן הגה"צ ר' נתן וכתפויגעל זצ"ל זי"ע), מפרש שיש ב' עניינים בדין של ראש השנה. א', מדרגת האדם. ב', מעשיו אם הם טובים או לא. ומדרגת נשמתו שיקבל לשנה הבאה תלוייה במדרגת האדם באותה שעה, ולא לפי ערך מעשיו שעשה בשנה שחלפה.

אם כן כמה שהאדם מתחזק בימים אלה, כך יקבל בשנה הבאה לכל השנה, ואם יקבל נשמה גבוהה לאותה שנה, יש לו יותר סייעתא דשמיא שיעזרו לו לעשות את רצון ה' יותר, ויש לו יותר תקוה להשלים את השנה הבאה במדרגה גבוהה. מעשה נפלא על סייעתא דשמיא מיוחדת בעמלות בתורה בימים אלה וראיתי לנכון להביא סיפור מופלא בענין זה, ממה שכתוב בספר דרכי שלמה, שהוא סיפור תולדותיו של מורי ורבי הגה"צ ר' שלמה ברעווה זצ"ל זי"ע (בעמ' 218), וז"ל, סיפר רבינו: הגעתי פעם לארה"ב לפני ראש השנה, וביקשו ממני לדבר לפני ציבור מסויים, אמרתי להם, האם אתם מאמינים באמת, שראש השנה קובע לכל השנה, אם אתם מאמינים בכך, אומר לכם משהו.

יושבים כאן יהודים נחמדים מאוד, עוסקים בצרכי ציבור, מפורסמים, אבל אולי יש ביניכם כאלו, שהתחילו קצת בקביעת עיתים לתורה, לפעמים באים לדרשה, ולפעמים שומעים קצת משניות, אבל לא קובעים עיתים לתורה. דעו לכם, אם תחליטו בהחלטה של ממש, לקבוע עיתים לתורה מהיום ועד ראש השנה, וכבר ממחר בבוקר לאחר תפלת שחרית. תחפשו חברותא, וגם תקבעו שיעור בכל לילה, ותקבלו על עצמכם להיות קבועים בו, דהיינו, לא להיעדר משיעור בגלל חתונה ושבע ברכות ובר מצוה וכיוצא בו, אלא תבואו לשיעור בקביעות יום יום, תראו מיד מה

שיקרה בראש השנה.

הקב"ה יפסוק שצריך לעזור לכם לקבוע עיתים לתורה, ולהשתלם בתורה ובמעשים טובים, ותווכחו כי במשך ימים אלו או אחרי סוכות, יגש אליכם איזה למדן ויאמר לכם, אולי אתה רוצה להיות חברותא שלי, ואתה תשתומם ותאמר לו, הרי אני רק מתחיל ללמוד גמרא ואתה למדן גדול, האם אתה באמת רוצה ללמוד איתי?! והוא יאמר לך, כן, ויקבע איתך חברותא, ואשתו תחזק את אשתך, והבנים והבנות שלו יחזקו את צאצאך, עד שבסוף השנה תשתומם, איזו עלייה גדולה ברוחניות היתה לך במשך השנה, כל זה יקרה בגזירת ראש השנה.

לאחר כארבע שנים חזרתי לארה"ב, ואחד הידוע כאיש ציבור, נחמד ונעים הליכות, בא לבקרני, ואמר לי: הייתי נוכח אז בשיחה ההיא, ודיברת ממש אלי, ובאמת, כבר למחרת בבוקר פניתי אל הרב ושאלתי אותו אם יש לו חברותא בשבילי, וגם ביררתי אצלו באיזה שעה הוא נותן את השיעור בדף היומי, והתחלתי ללמוד תיכף ומיד, כי פחדתי להשתהות בענין.

ובשמחת תורה, ניגש אלי תלמיד חכם אחד [הוא נקב בשמו, אדם מפורסם כלמדן שגמר את הש"ס, והוא גם איש ציבור], שעבר לגור בשכונתינו, ושאל אותי, האם אני רוצה לקבוע איתו חברותא מידי ערב, וגם בשבת בבוקר שעה לפני התפלה. אמרתי לו: איתי? האם אתה יודע את דרגתי בלימוד? והוא אמר כן, דוקא איתך. וכמובן שאין לתאר את השינוי שנעשה בי מאז, בחיים הרוחניים שלי, צדקת מאוד בשיחה שלך, אכן ראש השנה קובע עכ"ל.

ימי אלול מתקנים את הימים של כל השנה

כתב ה"פנים יפות" (טז, ל-לב) וז"ל, פרשנו עוד בזה מ"ש דוד המלך ע"ה (תהלים קלט, טז-יח) "יָמִים יָצְרוּ וְלוֹ אֶחָד בָּהֶם, וְלִי מֵה יָקָרוּ רַעֲיָה אֶל מֵה עֲצָמוּ רִאשִׁיָּהם, אֶסְפְּרָם מִחוּל יִרְבֹּן הִקְצִיטִי וְעוֹדִי עִמָּךְ". פירש רש"י, "ימים יצרו", כל השנה כולה: "ולו אחד בהם". זה יום הכיפורים. ואמרו על זה, "ולי מה יקרו רעיק אל", דקאי על ימי אלול, ששורשו הוא כמ"ש האר"י שהם ימי ריעים וימי רצון, שחודש הזה מכפר על כל השנה. ורמזו זה במשנה (כתובות פ"ה מ"ב) נותנין לבתולה שנים עשר חודש, פירוש שמזל אלול הוא בתולה, והיא מכפרת על שנים עשר חודש.

וכן אמרו במדרש והביאו הטור אורח חיים (סימן תקפא), שהזקנים מקדימים מחודש אלול, והקב"ה מכפר שליש עונות בעבור תשובת הזקנים המקדימין. ופירשו בזה מה שאמר הנביא (ירמיהו לא, יב) "אֲזַ תִּשְׁמַח בְּתוֹלָה בְּמַחוּל וּבְחָרִים וְזִקְנִים יַחְדָּו", פירוש, שנמחול עונותיהם בחודש אלול שהוא מזל בתולה, אפילו לבחורים בזכות הזקנים. וז"ש "במחול ובחרים וזקנים יחדו", והוא חסד ה' יתברך שמחשב ימי אלול כל יום שהוא י"ב שעות, שעה אחת ליום, והם ימי קודש המכפרים על ימי חול, והיינו "אֶסְפְּרָם מִחוּל יִרְבֹּן" (תהלים קלט, יח), שימי אלול הקדושים ירבון על ימי החול של כל השנה. וזהו שתקנו בסליחות לעמוד קודם היום, כדי שירבו יותר מימי החול. וז"ש "הִקְצִיטִי", פירש רש"י שמקיצין מן השינה, ואמר "וְעוֹדִי עִמָּךְ", שהוא לשון תוספות שעל ידי תוספת הלילה ירבון יותר על ימי חול. ועוד רמז על זה מה שאמר הנביא (ירמיהו נ, כ) "הֵם וּבֵעַת הַהִיא וְגו' יִבְקֹשׁ אֶת עוֹן יִשְׂרָאֵל וְאִינָנוּ". ורמז מלת ההם שמספרו חמישים, על חמישים יום מן ראש חודש אלול עד הושענא רבה, ואמר בעת ההיא מספרו כ"א, שהוא מספר הימים מן ראש השנה עד אחר הושענא רבה, עכ"ל.

ולפי דבריו אפשר לומר עוד טעם, שאין להוסיף מחול על ראש השנה ולקבלו מוקדם, כיון שבכל שעה של אלול אפשר לתקן יום של השנה שעברה, ולכן אם מקדימים את קבלת היום טוב, יחסר זמן מתיקון השנה.

וראיתי מובא דברי הגר"א בסוף הליקוטים על ספר יצירה, שכתב

דברים נוראים בענין כל החדשים, בשביל המבינים בסתרי תורה, מאיזה מידה היא כל חודש, ומבאר שכל החדשים יש להם חסד ודין, חוץ מאב שהוא כולו גבורה, וההיפך הוא אלול שהוא "כולו רחמים כידוע, והוא דרגא דחסד".

ובספר חמדת ימים (אלול וראש השנה פרק א אות יח) כתוב וז"ל, ועוד בו פלאי וסתרי דברים, מה טובו ומה יופיו של חודש אלול הקדוש, כנודע לאשר בא בסוד תעלומות חכמה ויונק מסוד תנחומיה, שנפתחים י"ג מקורות דרחמי ממקום העליון, עכ"ל.

ובעל התניא כתב בספרו ליקוטי תורה דבריו המפורסמים "שיש בימי אלול התגלות י"ג מדות של רחמים". וז"ל, באלול מתחיל בחינת אני לדודי דהיינו בחינת אתערותא דלתתא עד ראש השנה ויום הכיפורים כו'. והנה נודע שבאלול הוא זמן התגלות י"ג מדות הרחמים. ולהבין זה, כי למה הם ימות החול ואינם יום טוב, כמו שבתות ויום טוב שבהם התגלות אלקות בחינת הארת אלקותו יתברך, ובפרט בעת זמן י"ג מדות שהם הארת העליונים מאד והם מתגלים ביום הכיפורים, ובודאי יש הפרש גדול בין יום הכיפורים ובין אלול.

אך הנה יובן על פי משל למלך, שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו, ומקבלין פניו בשדה. ואז רשאים כל מי שרוצה, לצאת להקביל פניו. והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם. ובלכתו העירה הרי הם הולכים אחריו, ואחר כך בבואו להיכל מלכותו, אין נכנסים כי אם ברשות, ואף גם זאת המובחרים שבעם ויחידי סגולה. וכך הענין על דרך משל אלול, יוצאין להקביל אור פניו יתברך בשדה כו', עכ"ל. ואין לי עסק בנסתרות, אבל עכ"פ מה ששמעתי שמבארים על פי דבריו הקדושים הוא, שבימים אלה אפשר להשיג את הדברים הקשים ביותר בקלות, כיון שהקב"ה נמצא בשדה איתנו כביכול. ועיויין בדרשות חתם סופר (ערב יום כיפור) שכתב וז"ל, יותר רצוי התפלה בימים אלו, ימי רצון לה'. וקראו לחודש אלול וימי תשובה "ירח ימים" גימטריא שי"ח, לשפוך שיח לפני ה', וירצה לפניו, והם מ' יום של קבלת התורה מראש חודש עד יום כיפור, ואם תצרף מ' לשי"ח נעשה משיח, שמקרב הגאולה, עכ"ל.

והבני יששכר כותב (אלול מאמר א' אות ט'), "שבעת ההוא (של חודש אלול) פתוחים שערי שמים לקבל תפילות ישראל ברחמים".

היוצא מכל הדברים הנ"ל, שימי אלול הם ימים שכולם רחמים, שבהם מתקבלות התפלות בקלות, ואפשר גם לתקן את העוונות של כל השנה כולה. וגם כפי הכנת האדם בחודש אלול יזכה למדרגה גבוהה לשנה הבאה, ואז לנצל את ימים הקדושים של עשרת ימי תשובה שהם שקולים ככל השנה כולה!!!

סיכום: העולה מכל האמור, שימי חודש אלול הם ימים שכולם רחמים ורצון, ובהם נפתחים שערי שמים לקבלת התפילות בנקל. זוהי שעת הכושר הגדולה ביותר לתיקון עוונות השנה כולה, בבחינת 'הכל הולך אחר החיתום', כאשר הרחמים המתרבים בכל רגע מאפשרים לאדם לשוב ולהתקרב לאביו שבשמים מתוך אהבה וקרבה.

יתרה מזאת למדנו, כי כפי שיעור הכנתו של האדם בחודש אלול, כך נקבעת נקודת הפתיחה שלו לשנה הבאה. מי שמנצל ימים אלו להתעלות במדרגות הקדושה, זוכה לקבל בראש השנה כוחות חדשים ושפע נשמתי נעלה יותר, המאפשרים לו לנצל את ימי עשרת ימי תשובה, השקולים כנגד השנה כולה, מתוך מדרגה מרוממת לאין ערוך.

נמצא אפוא, שכל רגע באלול הוא יסוד ושורש לכל בנין השנה הבאה עלינו לטובה. ויהי רצון שנזכה לנצל ימים קדושים אלו כדי להוסיף ולהתעלות, ונזכה להיכתב ולהיחתם בספרם של צדיקים גמורים, לחיים טובים ולשלום.

(באר הגר"א)

כח התפלה שיכול לשנות הכל

הטעם שהאדם אינו מאמין בכוחותיו וביכולת לשנות את מצבו, מפני שאינו יודע עד כמה גדול כח התפלה. כי אם היה מאמין בכח התפלה, היה יודע כי לכל מצב יש רפואה, ותמיד יש תקווה. אם היה מאמין בכח התשובה לא הי' מייאש והיה לו פחד מיום הדין, והיה בא לידי התכלית להיות מקבל עליו עול מלכותו.

איתא בגמרא (שבת קנו, ב) דאימיה דרבי נחמן בר יצחק אמרי לה כלדאי בריך גנבא הוה לא שבקתיה גלויי רישיה, אמרה ליה כסי רישך כי היכי דתיהוו עלך אימתא דשמאי, ובעי רחמי, לא הוה ידע אמאי קאמרה ליה, יומא חד יתיב קא גריס תותי דיקלא נפל גלימא מעילויה רישיה, דלי עיניה, חוא לדיקלא אלמיה יצריה סליק פסקיה לקיבורא בשיניה, ויש לבאר מה היתה העצה 'ובעי רחמי'. הרי מצד המזל והטבע היה גנב, עד כדי כך שאיתא בגמרא שבשעה שנפל גלימא מעל רישיה נטל פרי של אחר בלי רשות כמבואר ברש"י שם. אך הענין הוא שעל ידי תפלה אפשר לשנות את הכל, אפילו כנגד המזל. ראיתי בספר אחר להעיד בזה דאיתא בגמרא (סוטה מט, ב) דלא תתני יראה דאיכא רב נחמן, ומבואר בגליון הש"ס דהוא רב נחמן בר יצחק, הרי מבואר דיכול האדם להגיע ע"י תפלה לשנות את המצב שלו לגמרי, מלהיות גנב שהוא ההיפך מיראה. כידוע דגנב עושה עיניו של מעלה כאילו אינו רואה, ומזה בא ע"י תפלה לידי יראה עצומה, עד כדי שלא נתבטל דרגת היראה מפני שרב נחמן בר יצחק הגיע ליראת שמים.

ותגזר אומר ויקם שייך בתפלת כל אדם עוד איתא בגמרא (ב"מ קו, א) אמר ליה זרעה חיטי, ואזל הוא זרעה שערי. ואשתדוף רובא דבאגא ואשתדוף נמי הנך שערי דיליה. מאי, מי אמרינן דאמר ליה אילו זרעתה חיטי הוה נמי משתדפא, או דלמא מצי אמר ליה אילו זרעתה חיטי הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך. מסתברא דאמר ליה אי זרעתה חיטי הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור. ודין זה נפסק להלכה בשו"ע חו"מ. ובעלי מוסר מביאים מזה ראיה כי אף איש הפשוט יכול לומר שהיה מתקיים בתפלתו 'ותגזר אומר ויקם', היינו כי איש הפשוט יש לו תביעה בדיני ממונות כי התפלל על חטים ותפלתו היה מתקבל על אף מה שאירע לרוב אנשי הבקעה, ויש לו טענה כי שדהו לא היה נשתדף. עד כדי כך הוא כח התפלה של אדם, עד כדי 'ותגזר אומר ויקם' הנאמר על צדיקים וקדושי עליון, זה הכח הוא בתפלת כל איש ובזה יש להאמין.

ועיין בתוס' ד"ה לניסא זוטא מיהו חזיא שתירצו שם דשמואל מיירי דא"ל זרע כל מה שתרצה דהשתא לא מצי למימר לי' הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך ומסתמא לא הוה מקבל הקב"ה תפלתו של זה שיצליח בכל אשר יזרע אם לא שיעשה לו נס ולא קאמר לעיל הוה מקיים בי ותגזר אומר רק לפי שמתפלל על מין אחד של חיטין עיי"ש בדברי התוס'. וכתב על זה התפארת שלמה "א"כ לא שייך להתפלל רק על דבר אחד פרטי. א"כ העצה לזה שיבחר האדם לעצמו דרך אשר ישכון בו אור הצלחתו בכל הענינים הנצרכים לו כאשר יתפלל האדם על עבדות השם ויראת שמים כי אז לא תחסר כל בה כמ"ש (תהלים לד, י) "אֵין מַחְסוֹר לִירְאָיו" וכמ"ש (תהלים קכח, א ב ג) "אֲשֶׁרִי כָל יָרָא יְהוָה הִחֲלָה בְּדִרְכָיו" ומסיים "יְגִיעַ פְּפִידָה בִּי תִאֲכַל וְכו' בְּנִידָה פְּשִׁתִּי יִזְתִּים וְכו' ". וז"פ הכתוב שהתחלנו "אֲחַת שְׁאֲלֹתֵי מֵאֵת יְהוָה" אם אמנם כי צריך אני לבקש הצלחה בראש השנה על דבר אחד, (שם כז, ד) "אוֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ שְׁבִתִּי בְּיַת יְהוָה כֹּל יְמֵי חַיִּי" ואז ממילא ימלא כל משאלות לבי לטובה בכל הענינים כנ"ל.

כח התפלה גדול עד כדי כך, כמבואר בגמ' שיכול לומר 'הוה מתקיים בי ותגזר אומר', אבל זה שייך כאשר התפלה עולה ממעמקי הלב, תפלה שאינה רק משפה ולחוץ, כאשר האדם מתפלל מעומק הלב, אז התפלה עולה למעלה ויכול להתקיים 'ותגזר אומר ויקם לך'. תפלה כזאת הבאה ממעמקים יכולה לשנות את המצב של האדם. בראש השנה נתגלה עומק זה באדם, משמים מסייעים אותו, שיהא ביכולתו להתפלל,

הקב"ה נתן לנו עצה לתקוע בשופר להוציא מעמקי הלב בתפלה. ולכן אומרים בימים אלו 'שיר המעלות ממעמקים קראתך ה'". והקב"ה 'גולה עמוקות' אלו 'בדין'. מגלה העומק של הלב בדין, מרוב חסדו וטובו, בכדי שנוכל להיות זכאין בדין, וזה הכונה 'לגולה עמוקות בדין'.

בכל יהודי יש נקודה שלא נפגמה ובכוחה פועל בתפלה

עוד יותר מזה מבואר בתפלה זו של 'לגולה עמוקות בדין', דהקב"ה מגלה בפני המקטרגים העומק הטוב שיש בכל איש ישראל, המקטרגים באים ורוצים להפריע הדין של בני ישראל שלא יצא לטוב ח"ו, והקב"ה 'בוחן לבבות ביום דין' ומגלה בפני המקטרגים העומק הטוב המונח בכל איש ישראל, עומק שאין להשיגה. וזה 'לגולה עמוקות בדין', כל יהודי קשור לקדושה, כל יהודי שנמול נקרא צדיק כדאיתא בזה"ק (ח"א נט, ב) דלכן 'עמך כולם צדיקים' כי כולם עברו ברית מילה, היינו כי בברית מילה נתקשר כל יהודי בחותם של קדושה שאי אפשר למוחקה, וזו העומק נתגלה בעת הדין, 'לגולה עמוקות' עה"כ בגימטריא 'ברית מילה'.

ובאמת ב' הפירושים עולים בקנה אחד, כי רק על ידי שיש בכל איש ישראל עומק שמעולם לא נפגם, לכן יש ביכולת האדם להתפלל מעומק הלב ולהיות נענה. והאדם צריך להאמין בכח התפלה, שביכולתו להתקרב אליו יתברך ע"י תפלתו, ועי"ז יברח אליו, ויפחד מהדר גאון עוזו וידע שאין לו עצה אחרת רק להתפלל אליו יתברך שיושיענו.

שלא לדבר סרה על איש ישראל

התפלה הראשונה של ראש השנה היא 'זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים למענך אלקים חיים', אנו מבקשים מהקב"ה חיים, ואמירת לשון זה מעורר האדם למחשבה שיש פסוק ששייך לבקשה זו, דוד המלך אומר "מִי הָאִישׁ הַחֲפֹץ בְּחַיִּים אֲהֶב יָמִים לְרָאוֹת טוֹב. נָצַר לְשׁוֹנָה מֶרֶע וּשְׁפָתָיו מְדַבֵּר מִרְמָה" (תהלים לד, יג-יד), אם חפצים חיים צריכים להישמר מלדבר רע על איש יהודי, אנו מבקשים מהקב"ה מלך חפץ בחיים, אנו צריכים להראות להקב"ה שאנו חפצים בחיים ולשמור את הדיבור מלשון הרע. ויש להוסיף בזה עוד נקודה, שכל זכיותנו ביום הדין הוא בזה שהקב"ה מגלה עמוקות, מגלה הניצוץ היהודי שקדושתו הוא למעלה בכל הקדושות. ואם אנו מדברים רע על איש יהודי ומדברים גנאי על איש ישראל, הרי ח"ו אנו מוסרים מודעה שאין אנו מאמינים בעומק הזה שיש בכל יהודי. ואיך מבקשים 'לגולה עמוקות בדין'.

כתיב (שמות כג, א) "אֵל תִּשָּׁת יָדְךָ עִם רָשָׁע לְהִיתָ עֵד חָמָס", ופירש בספר רשפי אש (חידו"ת מהרה"ק רבי מרדכי מנעשכ"ז ז"ע פ' משפטים) שלא תעשה זו נוגע לכל יהודי שלא ידבר רע על חברו, כי בעת שהוא מדבר על מעשה רע שעשה איש ישראל, נעשה שותף עם הס"מ, עם המלאך המות הרוצה לעשות חמס ולגזול נפש יהודי, והס"מ אינו אלא עד א' ואין לו עוד אחד שיעיד עמו, וזה האיש המדבר לשון הרע נעשה העד השני, וזה הוא האזהרה אל תשת ידך עם רשע, עם זה הרשע הוא היצר הרע, להיות עד חמס. עכדה"ק. ובימים אלו של ימי הדין צריכים יותר להיות נזהר בזה, ובפרט שמבואר בספרים הקדושים בשם הזה"ק שבראש השנה הקב"ה עושה פעולה שלא יהיה לו ליצה"ר עד שני להעיד רע על בני", ואין לו לא השמים ולא הארץ לא השמש ולא הירח. ואם ח"ו אין שומרים את הפה, אז נעשה זה האיש המדבר בראש השנה על חברו אותו העד שהיצר הרע מחפש בימים אלו, ומי רוצה להיות שותף לדבר כזה.

איתא בגמרא (חולין ס, ב) כל מעשה בראשית בקומתו נבראו לדעתו נבראו, ומבואר נשפת אמת (תרמ"ד ד"ה איתא) דבכל שנה ביום שנברא האדם דהיינו כראש השנה, יש התחדשות הבריאה ביום הזה, ולכל אדם נתחדש החיות שלו לדעתו, היינו לפי רצונו. אנו מבקשים חיים ממלך החפץ בחיים, אנו צריכים לבחור בחיים האמיתיים, ודוד המלך אמר כי החפץ חיים אמיתיים שומר פיו ולשונו, וזוהי עבודתו לקבל על עצמו שמירה זו, ואז נזכה לחיים טובים בימי הדין.

עשרה לשונות של פחד ורעדה

זכורני, כשמרן הרב מבריסק זצוק"ל הגיע לבני ברק לראש השנה, נכנסתי אליו בליל ראש השנה (וישב אז ועיין בהרי"ץ גאות), ושאלתי אותו שכפי מה שנשמע בוואלז'ין בשעתו, לא היו מרבים בהכנות לחרדה ופחד ליום הדין, כמו שנוהגים היום בישיבות, פתח הרב זצוק"ל פירוש המשניות לרמב"ם בשלהי ראש השנה והראה לי מה שכתוב בר"מ ע"ד הגמ' שם, דתני במתני' (לה): ובשעת ההלל הראשון מקרא את ההלל. ובגמ' מדקאמר בשעת ההלל מכלל דבראש השנה ליכא הלל מ"ט, אמר רבי אבהו אפשר מלך יושב על כסא דין, וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה. וכתב הר"מ לפי שהם ימי א. עבודה ב. והכנעה ג. ופחד ד. ומורא מהשם - ויראה ממנו ה. ומברך ומנוס אליו ו. ותשובה ז. ותחנונים ח. ובקשה ט. כפרה י. וסליחה, ובכל אלו העניינים אינו הגון השחוק והשמחה. מבואר עשרה לשונות של פחד ומורא, ומחמת שזה המצב שאנו צריכים להיות בו לא אומרים הלל. ואמר הרב זצוק"ל, שזה מספיק בשביל להבין איזה פחד ומורא צריך. והמשכתי לשאול, הלוא כתוב בנחמיה (פרק ח פסוק י) "לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדוננו ואל תעצבו כי חדות השם היא מעוזכם", וענה לי, "מי שחתת השם היא מעוזו יכול להיות שקט". (הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל ראש ישיבת "באר יעקב" "לשמש שם אהל" ירושלים תשס"ז ח"ב)

להיזהר מקטרגים בראש השנה

רבינו הגה"צ רבי שאול בראך זצ"ל, גאב"ד קאשוי הקפיד מאד בדרשותיו לפני ראש השנה ועורר והזהיר על זה שלא ידברו בראש השנה על שום יהודי דיבורים שיכולים להיות כעין קטרוג. אפילו מוסר על התנהגות לא נאותה שרואה אצל אחרים, אסור להגיד בימים אלו, רק ירמוז לו, כי כל דיבור של קטרוג עושה רושם בשמים ויכול ח"ו להזיק למי שדיברו עליו, ובשמים אינם רוצים לשמוע בימי הדין שום דבר רע על שום יהודי אפילו הגרוע ביותר, אם הוא מזרע אברהם יצחק ויעקב. בדרשותיו בראש השנה, יו"כ והו"ר, לא אמר רבינו אף פעם מוסר אפילו הקל ביותר. כל דרשותיו בימים האלו היו מכוונים כלפי מעלה כביכול, עם מליצות טובות על כלל ישראל. פעם בראש השנה אחרי הצהריים, עת הלך רבינו לתפלת תשליך, בא לקראתו יהודי ורצה לספר לו, שראה עכשיו שעומדים שני פועלים על יד בנין שבונים ליהודי אחד מהקהילה, וחושש שיעבדו ביו"ט. רבינו אטם אזניו בידיו ולא רצה בשום אופן לשמוע דבריו, ועוד גער, לא לדבר על יהודי ביום קדוש זה. במשך ימות השנה, אם שמע רבינו שיש חשש באיזה מקום לחילול שבת או דברים אחרים נגד דת תוה"ק, הוא רץ בעצמו מיד אל מקום זה למנוע חילול קודש ולתקן כזה שצריך, אולם בראש השנה הבלגלג ולא רצה לעורר קטרוג.

המלכת מלכותו בקידוש ליל ראש השנה

שמעתי מחבירי וידידי חסידי באיאן בארה"ק שעלו להסתופף בצל הקודש בחצר כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע (ה"ה הרה"ק רבי מרדכי שלמה זי"ע מבאיאן ניו יורק) ושהו שם בראש השנה וסיפר לי אחד שכששמע את האדמו"ר זי"ע מברך את הקהל בליל ראש השנה בברכת "גיט יום טוב" ובשיאו של הפחד והרעדה השחיל את אהבת ה' טובו וחסדו... ועוד סיפר לי אחד שגם הוא עלה בחלקו לחסות בצל הקודש בראש השנה ובעת אמירת הקידוש כאשר שמע את התיבות כי אתה א' אמת ודברך אמת וקיים לעד וכו' מלך על כל הארץ וכו' יוצא מפי מרן אדמו"ר זי"ע בהטעמת הלב והמח וינעו אמות הסיפים בלב כל ותהי לחרדת אלקים מגודל המשמעות בהמלכת מלכותו יתברך בעולם, והוסיף שעבור זה בלבד היתה כדאי כל טרחתו ויגיעתו בהוצאות הנסיעה ובכך הרוויח והחזיר את כל מה שהשקיע ומעתה כל מה שיקבל כולו רווח נקי העולה על ההוצאה. (הגאון רבי חיים ברים זצ"ל "זמן שמחתנו")

מאירים לצדיק כל המועדים

סיפר הרה"צ האדמו"ר מהרי"ע מפשעווראסק זצ"ל: פעם חגג יו"ט של ראש השנה ברישא אצל הרה"ק מקאלאשיץ זי"ע, ובאמירת קידוש

נתלהב בתוך הדברים, וחזר על כל שמות מועדי השנה, חג הסוכות, חג המצות וכו' למרות כל ההזכרות של השומעים, עד שלבסוף אמר כהוגן. והרה"צ מהרי"ע זצ"ל עגמה נפשו מזה ונדד שינה כל הלילה, ובבוקר בקומו מצא כתוב בספה"ק זרע קודש להסבא קדישא מראפשיץ זי"ע, שבלי לראש השנה מאירים לצדיק כל אורות מועדי השנה (ולכך נקרא ראש, שהראש יש בו מרכז כל עצבי אברי האדם). ובכך נחה נפשו. ויש ללמוד מזה חומר אזהרת חז"ל על המהרהר אחר רבו וכו'. (הגה"צ רבי אלחנן היילפרין שליט"א אבד"ק גולדרסגריין "שיחתן של עבדי אבות" (ירושלים תשס"ו))

כוונת הדבש בראש השנה

רבינו הגה"ק בעל "דברי חיים" מצאנו זי"ע היה מרגלא בפומי' לומר לפעמים פתגמים שאומרים בל' פוליש, כמו נייעווייעש - פי' אל תאמין, נייע דייע שיע - פי' אל תניח עצמך, וכדומה.

וראה זה פלא בספה"ק אוהב ישראל (לשבת אחר פסח) שכ' רמז על שם חדשי העכו"ם, וז"ל: ולכך אומרים אז מס' אבות כדי לראות ולהבין כל המדות טובות הנזכרות שם... וכו', ולזאת יש במס' זו חמשה פרקים נגד ה' שערי בינה הכוללים וכל אחד כלול מעשר הם נ' שערי בינה עולם התשובה, וימים האלה נק' אצל אומה"ע "מי" וגם הם מודים שהימים האלה הם טובים ומסוגלים לרפואה ומ"י הוא מנין חמישים, והעיקר הוא שהימים האלה הם טובים ומסוגלים לרפואת הנפש עכ"ל. ושמעתי מכ"ק אאמו"ר זצלה"ה שהמגיד מקאזניץ ז"ל אמר פ"א בליל ראש השנה שדבש ר"ת ד'א"י ב'אזשע שיענשטטי ופירושו גיב ג-ט גליק. ("פי צדיק" ברוקלין תש"ג)

תפוח בליל ראש השנה

שמעתי מפי הרה"ג מו"ה אברהם מאיר איזראעל ז"ל אבד"ק הוניאד, ששמע ממר אביו ז"ל כי בימי מלחמת עולם הראשונה, ה' על ימי ראש השנה בעיר ב'פעסט אצל הגה"ק אדמו"ר רבי צבי אלימלך שפירא זי"ע אבד"ק בלאזוב בעל צבי לצדיק, אשר היה מתגורר שם בין הגולים. ואצל שולחנו הטהור, כמנהג העולם, הביאו לפניו תפוחים, ופתח פיו ואמר, מה הטעם למנהג שאנו נוהגים לאכול תפוחים בראש השנה, אני אומר לכם. דהנה תפוח בנוטריקון תתגליא פתגמין ותאמרון חדושין. ומבואר בזה"ק דכל המחדש חידושין ה"ז בונה עולמות. ונמצא שעי"ז נעשין שותפין למקום ברוך הוא. ומצינו בגמרא (ראש השנה י"א). ר"א אומר עולם נברא בראש השנה וכו', ולכן אוכלים תפוחים המרמז על חידושי תורה, אשר עי"ז נעשין שותפין בבריאת העולם, שהוא מעניני יומא דראש השנה, והבן. (הרב דב בער שווארץ "אמרי דבש" ברוקלין תשנ"ט)

רמז בתפוח בדבש

בליל ראש השנה אמר כ"ק מרן אדמו"ר מפאפא זצ"ל טעם על אכילת תפוח בדבש דאיתא במס' שבת דף פ"ח דתפוח הוא רמז שהקדימו ישראל נעשה לנשמע ע"ש, והנה ביום הדין אנו מבקשים להכתב בספר החיים וכו', ואעפ"י שעדיין אין אנו ראויים לזה, עכ"ז בטוחנו שבזכות קבלתינו להבא, נצא זכאים בדין מדה כנגד מדה, דהא גם אנו קבלנו ואמרנו נעשה אף שלא שמענו עדיין, וכן יזכנו השי"ת לעשות עמנו אות לטובה אעפ"י שעדיין לא תיקנו הכל ולא שמענו מצוותיו עדיין. (הגאון רבי יצחק דוד הכהן פרידמן זצ"ל ראש כולל פאפא בארה"ב "יד כהן" (ברוקלין תשמ"ב))

רמז ראש כבש

הרב הגאון החסיד ר' שמואל הלפרין ז"ל היה מרבה לעלות לטשורטקוב, להסתופף בצל קוה"ק אדמו"ר ציס"ע (הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב) זי"ע, ושמונה עשר ימים טובים וחגים ומועדים, זכה לחסות בחצר הקודש בטשורטקוב, לראות הנהגת אדמו"ר, ולשאוב שפע רוחניות וגשמיות במידה גדושה.

הוא היה מספר מאשר ראו עיניו בהיותו בראש השנה בטשורטקוב, כאשר הניחו לפני הרבי ראש כבש לסימנא טבא כנהוג לומר עליו יהי רצון שנהיה לראש ולא לזנב, אמר אדמו"ר זלה"ה בזה הלשון, דער אייבערשטער זאל העלפען, מיר זאל'ן האכען איין ראש, והי' ה' למלך. [השי"ת יעזור שיהיה לנו "ראש" אחד, והיה ה' למלך על כל הארץ].

("דברי דוד-טשורטקוב" ירושלים תש"ס)